

ኤርትራ፣ ምድሪ ባሕሪ
ራብዓይ ምዕራፍ
ኤርትራዊ ሕድሕዳዊ ዓመጽ

(4)

ደራሲ - አልአሚን መሐመድ ሰዒድ

አብ መንጎ ምንቅስቃስ ሓርነት ኤርትራን ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራን፡ መሰረታዊ ጎነጽ ከም ዝተወለደ፡ በብቐሩብ ወግሐ ጸብሐ ብሰፊሑ ክዝርጋሕ ጀመረ። እቲ ዝተወለደ ሽግር፡ ብስንኪ ምድፍፋእን ባርኾትን መግዛእቲ ኢትዮጵያን መራሕቲ ክልቲኡ ውድባት ሰውራ ከይኮነ ኣይተርፍንዩ ዝብል ዘረባታት ኣሎ።

ክልቲኦም ኣዕሩኽ ማለት ማሕጃብ ኣልጃዓልን እድሪስ መሐመድ ሳልሕን ከም ልማድ፡ አብታ እትሰሕቦምን ዝፈትውዋን እንዳ ሻሂ ኮፍ ኢሎም እናተዘናገዑ፡ ማሕጃብ ኣልጃዓሊ ተቐዳድሙ፡-“እዚ ዝዝርጋሕ ዘሎ ቤላ-ቤሎው እንታይዩ ትርጉሙ?” ክብል ምስ ሓተተ፡ እድሪስ ተቐቢሉ፡-“ኅፍሰ-ወከፍ ውድብ ንተጸራሪኡ፡ እዚ ብብረታዊ ቃልሲ ኣይኣምንንዩ፡ እዚ ምስ ጸላእቲ ዝተሓባበር ውድብዩ! ወ.ዘ.ተ ዝብሉ ክስታት እናተደራብዩ ነንሕድሕዶም ክወናጀሉ ይረኣዩ ኣለዉ። ብዙሓት ደገፍትን ተደናገጽትን ቦቲ ኣብ ውሽጢ ሰውራ ኤርትራ ዝተራእዩ ምስሕሓባት

ስንባደ እኳ እንተ ተራእዮም፡ አብ መንጎ ክልቲኦም ውድባት ዘሎ ሽግር ንምፍታሕ ዝድለ ጸዕሪ ካብ ምክያድ ዓዲ ኣይወግሉን። መራሕቲ ኤርትራ ኣብ ትስፍው ምስምማዕ በጺሖም ኣለዉ ዝብል ሓበሬታ ኣብ ዝተፈላለያ ከተማታት ኤርትራን ሱዳንን ክዝርግሑ ምስ ጀመሩ፡ ኩሎም ንጹሃት ኤርትራውያን ሓጎሶምን ድልዮቶምን ሰማይ ዓሪጉ ነበረ። ይኹንምበር፡ ኩሉ ዝተገብረ ወይ ዝተኻየደ ጸዕሪታት ውጽኢት ምስ ተሳእኖ፡ ዳግም ምጽላማት፡ ምጥርጣራት፡ ምውንጃላት፡ ጥልመት ሃገር ወ.ዘ.ተ ዝኣመሰሉ ኣነወርቲ ተግባራትን ወረታትን ክዝርግሑ ብዙሕ ጊዜ ኣይወሰዱን።” ክብል ብዕቲብ መለሰ።

ማሕጹብ ኣልጃዓሊ ብወገኑ፡-“እቶም መራሕቲ እንታይ ይገብሩን ይጽብዩን ነበሩ?” በለ ብቕጽበት።

እድሪሱ፡-“እቶም ተጸረርቲ መራሕቲ፡ ኣብ ነንሕድሕዶም ክተናኾሉ፡ እቲ ሓደ ናይቲ ኻልእ ኣባልን ሰዓብን ንምጽላውን ናብኡ ንምጽንባርን እንተ ዘይኮይኑ፡ ካልእ ቁም ነገር ኣይነበሮምን። ብዙሓት፡ ኣውራ ኣብ ሰራዊት ሱዳን ዝተኸትቡ ኤርትራውያን ወተሃደራትን ኣብ ዝተፈላለያ ከተማታት ምብራቕ ሱዳን ኣብ መንግስታዊ ትካላት ዝሰርሑን፡ ናብ ጸግዕኻ ምክሳብ ቀንዲ ንጥፊታት ተቐናቅንቲ መራሕቲ ውድባት ኤርትራ እናኾኑ ክመጹ ጀመሩ። እቶም ወተሃደራት ግዳይ ናይ ከምዚ ዓይነት ህልኻዊ ውድድራት ክኾኑ ተበየነሎም። ምውንጅልን ምጽላምን ድማ ሓደ ከም መሳሪሒታት ኮኑ። ኩሎም መራሕቲ ኣብ ከምዚ ጽዩፍ ተግባር ህልኻን ቅርሕንትን ኣትዮምውን እንተ ነበሩ፡ ቀንዲ ተጠቀምቲ ግን መራሕቲ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ከም ዝነበሩ ዝኾነ ሰብ ዝስሕቶ ጉዳይ ኣይነበረን። ስለ ዝኾነ፡ ህልኻ ዝመልእ ኩነታት ዝምድናታት ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራን ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራን መርኣያ ናይቲ ጊዜ ኮነ። ቀጺሎውን፡-“ሓድሕዳዊ ጸለመ ኣብ ዝተዘርጋሓሉ፡ መራሕቲ ፖለቲካ ኤርትራ፡ ብፍላይ ላዕላዋይ ባይቶ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ፡ ኣንጻር ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ዘይተኣደነ ዶቡ ዝሰሓተ፡ ከም ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ምስ ትካላት ስለያ ሱዳንን ምስ ዴሳዊ ሰልፊ ሱዳንን ዘጠራጥር ርክባት ኣለዎ... ብኣገዳስነት ብረታዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ዝኣምን ኣይኮነን... ሰውራዊ ዕልዋ ኣካይዱ ስልጣን ክብሕት እንተ ዘይኮይኑ ካልእ ዕላማ የብሉን ክብል ከሎ፡ ብወገን መራሕቲ ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ድማ፡ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ጥሙር ሓድነት ዘለዎ ኣይኮነን... ብዝተፈላለዩ መንገዲ ብዘይ ሕጊ ሃብቲ ከኻዕብት እንተ ዘይኮይኑ ካልእ ቁም ነገር የብሉን... ሓደ ኣድሓርሓሪ፡ ናይ ቀቢላውን ሃይማኖታውን ምትእኽኻብ ውድብ ኢዩ ዝብሉ ዘመተታት ቦቲ ኻልእ ሸነኽ ይነዝሑውን ነበሩ።” በለ።

ፖለቲካዊ ንጥፊታት ኤርትራውያን ኣብ ሱዳን፡ ብፍላይ ኣብ ገለ ከተማታት ምብራቕ፡ ማለት ኣብ ፖርት-ሱዳን፡ ከሰላን ገዳርፍን ፍሉይ ነብሱ ዝኸኣለ ፖለቲካዊ ተርእዮ ነበረ። ኣብዘን ዝተጠቐሰ ከተማታት፡ ኤርትራውያን ኣብ ክልተ ተመቓቂሎም፡ ገሊኦም ንምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ፡ ዝተረፉ ድማ ንተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ እናደገፉ ህይወቶም ዝመርሑ እዮም።

ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ኣብ ከተማ ፖርት-ሱዳን፡ ዝያዳ ምንቅስቓስ ኣብ ዘርኣዮትሉ፡ ህላወኣን ጽልወኣን ኣብ ዝተፈለለዩ ጥያውያን ማሕበራት ሰራሕተኛታት

መንግስቲ፡ ክለባት ስፖርት ኣልምርኽን ሓይ ኣልዓረብን፡ ባህላዊ ትካላትን ካልኣት መዘናገዒ ቦታታት ክትጸሉ ብምባል ኣበርቲዓ ሰርሐት።

ሓንቲ መዓልቲ ናይ ወርሒ መስከረም 1963፡ ገለ ኤርትራውያን፡ ኣብ ሓደ ውሩይ ክለብ ፖርት-ሱዳን ሻሂ እናሰተዩ ከለዉ፡ ብዛዕባ ኣብ መንጎ ምንቅስቃስ ሓርነት ኤርትራን ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራን ዝጎሃሃር ዘሎ ሽግር ኣልዒሎም እናተዛረቡ፡ ሓደ ኣባል ምንቅስቃስ ሓርነት ኤርትራ ጨንፈር ፖርት-ሱዳን ገዓስ ሙሳ ዝተባህለ፡ “ኣብ መንጎናን ኣብ መንጎ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ዘሎ ኩነታት ናብ ሕማቕን ውድቀትን በጺሑ ኣሎ። ንሕናን ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራን ኣብ ሓባራዊ ረብሓታት ዝተሞርኮሰ ሓባራዊ ዝምድናታት እንተ ዘይኣጥሪና፡ ኤርትራዊ ሃገራዊ ሓድነት ናብ ምብትታን ክበጽሕ ከም ዝኸእል ዘጠራጥር ኣይኮነን። ዘሕዝን እንተሎ፡ ሰውራዊ መሪሕነት ናብ ምብትታን ንምብጻሕ ብዙሕ ይደፋፍኡ ኣለዉ።” ስምዒት ብዝተሓወሶ ተዛረበ።

ኩሎም ጽን ድሕሪ ምባል፡ ካልእ ሓሚድ ኣሰናይ ዝተባህለ፡ ኣባል ምንቅስቃስ ሓርነት ኤርትራ ኣብ ፖርት-ሱዳን፡ ዕድል ረኸቡ፡-“ሓቂዩ፡ ፍልልያት ብዓቕልን ልቦናን እንተዘይተፈቲሑም፡ ናብ ካልእ ሽግርዮም ዝሰጋገሩ። ሳዕብናቶም ድማ፡ ኣብ ጉዳይ ሃገር ዕንወት ምክታልዮ። ብወገነይ፡ ጠንቅን መፍትሕን ሽግራትና ኣብ ኢድ መራሕቲ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ኢዩ ዘሎ። እቲ ሽግር እንተ ተፈቲሑ ብዘይ ጥርጥር ንረብሓ መሰል ህዝቢ ኤርትራ ከም ዝኸውን ዘማትእ ኣይኮነን።” ብህዱእ መንፈስ ተዛረበ።

ሓደ ካልእ ማሕሙድ ደበከት ዝተባህለ፡ ኣባል ምንቅስቃስ ሓርነት ኤርትራ ጨንፈር ከተማ ቶከር ድማ የማኑ-ጸጋም እናጠመተ፡-“ንሕና ክሳዕ ሕጂ ንተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ብሕማቕ ኣልዒልናዮ ኣይንፈልጥን። ብኣንጻሩ፡ ኣባላት ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ብፖሊስን ትካላት ስለያ ሱዳንን ኣብ ዝህደኑሉ፡ ዝድለ ደገፍን ሓገዝን ኢና ነወፍየሎም። ይኹንምበር፡ መሪሕነት ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ነቲ ናትና ምድግጋፍ ግምት ከይሃቡ፡ ኣንጻር ውድብናን ፡ ኣንጻር ስድራ-ቤታትናን ከይተረፈ፡ ዝተፈለለዩ ናይ ሓሶት ዘመተታትን ጸለመን ከካይዱ ክንርኢ ከሎና ዘተሓሳስብዮ።” ከባቢ ንቕሩብ ብስቕታ ተዋሕጠ። ቀንዲ ዘሸግሩ ዘለዉ ገለ ደረቕኛታት ኣባላት እንተ ዘይኮይኖም፡ ዝተረፉ ወይ ዝበዝሑ ንጹሃት ኣባላት ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ከም ዝኾኑ ናይ ኹሎም እምነት ነበረ። ብዙሓት ነቲ ኣብ መንጎ ክልቲኡ ውድባት፡ ኣብ ዝተፈለለዩ ከተማታት ምብራቕ ሱዳን ዝካየድ ህልኽን ምጥቕቓዕን፡ ብኣባትርን ኸራሩን ከይተረፈ ምትህርራም ዘዘውትሩ ሰባት ዝፈልጡዎ ተግባራት ከም ዝነበሩ ዘይሰሓቱ ነበሩ።

ካብ ኤርትራ ኣብ ቀረባ ግዜ ዝመጸ፡ ዓርኪ ማሕሙድ ደበከት፡ መሓሪ ዮሴፍ ዝተባህለ፡-“ፖለቲከኛታት ኮይኖም ንሓደ ፍትሓዊ ጉዳይ ኢና ንሰርሕ ዝብሉ፡ ኣብ ህልኽን ቁሩቕስን ክጥሕሉ ግቡእ ኣይኮነን። ንዝተፈለለዩ ጸዮቕቲ፡ ኣብ ምንቅስቃስ ሓርነት ኤርትራ ይሃልዉ ኣብ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ፡ ሪኢና ከም ዘይረኣና

ክንከውን ዝምረጽ ኣይኮነን። ንብወገን ጸዮቕቲ ዝፍኖ ተግባራት እናተቐወምና፡ ሓድነት ዜጋታትና ክንሕሉ፡ ክንጽዕር ኣሎና።” ክብል ተዛረበ።

ብስንኪ ናይ ክልቲኡ ውድባት ምፍሕፋሓት ዝተፈጥረ ምረት እንተ ሃለዉን እንተ ነበሩን፡ ጸገማት እውን እንተ ተፈጥሩ፡ ነቲ በብእዋኑ ዝርእ ዝነበረ ምፍሕፋሓት፡ ብፍላይ ወተሃደራዊ ረጽሚ ብህድኣትን ብሓባራዊ ጠመተን ንክፍትሑ፡ ዝተፈላለዩ ዓቕሞችን ለባማትን፡ ዝተፈላለዩ ጸዕርን ተበግሶታትን ከይወሰዱ ኣይተረፉን። ክልቲኦም ወገናት እንዳ ተሃናኹቱ ከለዉ፡ ካልኣት ኣዕሩኽ ሰውራ ኤርትራ፡ ኣውራ ሱዳናውያን፡ ንዝነበረ ምፍሕፋሕ ከህድኡን ክዓርቁን፡ ኣብ ዝጸዕሩሉ ዝነበሩ፡ ዕንቅፋታት ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ከዩጋጠሞም ኣይተረፉን።

መሓሪ ዮሴፍ ዘለዎ ትዕዛብቲ ንክካፍል ብምድላይ፡-“ምስ ኣሕዋት ኣባላት ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ተሓባቢርና ክንሰርሕ ጸገም ዘለዎ ኣይመስለንን። ክንተሓጋገዝን ክንሳነን ጽቡቕ ኮይኑ፡ ነቲ ብወገን ፈተውትን ኣዕሩኽን ፍትሓዊ ጉዳይና ዝኹኑ ሱዳናውያን ዝግበር ዘሎ ናይ ዕርቂ ጸዕሪታት ብፍላይ ጸዕርታት ዴሳዊ ሰልፊ ሱዳንን ካልኣትን፡ ብልቢ ከነኸብርን ክንድግፍን ይግባእ።” ቀጺሉ’ውን፡-“ምስ ረብሓ ሰውራ ኤርትራ ዘዩሳኒ ተግባራት ብወገን ኣባላት ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ይኹን፡ ምስ ትካላት ስለያ ኢትዮጵያ ዝተሓባበሩ’ውን ከይተረፉ ክንቐወም ኣሎና። ኣካዩድቲ ፍትሓዊ ፖለቲካዊ ንጥፊታትን ተሰከምቲ ታሪኻዊ ሕድሪን ብምጻፍ፡ ነቲ ብዘይፍላጥ፡ ብገለ ሰዓብቲ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ዝረኣ ጸይቂ ብዝምልከት ብዓቕልን ምጽዋርን ክንስከሞ ድማ ይግባእ።” ዘረበኡ ደምደመ።

ላዕላዎይ ባይቶ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ፡ ካብ ዘይቅዱስ ውድድር ተበጊሱ፡ ዝኾነ ንምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ዝምልከት፡ እንተላይ ነቲ ዝኸተሎ ፍትሓዊ መትከላት፡ ተጸራሪ መርገጺ ክወስድ ተራእዮ። ካብ ከምዚ ብምብጋስ፡ ነቲ ብኣርበኛታት ዝነገሰ ግዕዙይ ፖለቲካ እናተኸተለን እናተሓንገጠን፡ ብዘይ ዝኾነ ምክንያት፡ ንኹሎም እንተላይ ማሕበራዊ ዝምድናታት ሓዘን፡ መርዓን ጥምቀትን ዝሳተፉ ኣባላት ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራን ከይተረፉ፡ ዝተፈላለዩ ናይ ጸለመ ዘመተታት እናኣዘውተረ ክጸባእ ድሕር ኣይበለን።

ኣብ መንጎ ክልቲኡ ውድባት ዝነበረ ምስሕሓባትን ውድድራትን ካብ ማንም ሰወር ብዘይምንባሩ፡ ሓሚድ ኣሰናይ ብዛዕባ ድርቅና ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ኣልዕሉ፡- “ኣብ ሃገራት ኣዕራብን ገለ ሃገራት ኤስያን ከይተረፈ፡ ዝኾነ ንረብሓ ጉዳይ ህዝቢ ኤርትራ ዝውዕል ብወገን ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ዝካየድ ንጥፍታት፡ ቀለልቲ ኣኼባታትን ርክባትን ከይተረፉ ክዕንቀፉ ኣለዎም ካብ ዝብል ቅርሕንታዊ መርገጺ ተበግሳ ስጉምቲ ከይወሰደት ሓዲራ ኣይትፈልጥን።” ቀጺሉ’ውን፡-“ዝኾነ ብምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ዝግበር ንተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ደስ ዘዩብል ብምንባሩ፡ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ካብ ዝተፈላለዩ ሃገራት ዝረኽቦን ዘጥረዮን ዝተፈላለዩ ሓገዛትን ፖለቲካዊ ጽልዎታትን ተጠቐሙ፡ ንምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ከም ሓደ ኮሚኒስታውን ዓረባውን ውድብ ብሓሶት እናጠመቐ፡ ንገለ

ሃገራት አዕራብ ብፍላይ ንወተሃደራዊ ስርዓት ዓቡድ ሱዳን ክጸሉ ተራኣዩ።” ብምትእምማን ንዝነበሮ ሓበሬታ ለገሰ።

ዝነበረ ዝምድናታት ክልቲኡ ውድባት፡ ነቲ ኹሉ ዝምነዮን ዝሓስቦ ዝነበረ ሓባራዊ ረብሓ ንምዕዋት ክሕግዝ ኣይከኣለን። እቲ ዝምድና ናብ ኣንነታዊ ዝምድናታት ተለወጠ። ዝኾነ ወገን ብኸመይ ነቲ ኻልእ ወገን የጥቕዕን ይሃስን ኮነ እቲ ሓሳብ። ንተቐናቓኒኻ ንምህሳይ ምሕሳው፡ ምልዕዓል፡ ምንዋጽ፡ ሃሱስነት ምትብባዕ ዝኣመሰሉ ኣነወርቲ ጸለመታት ብኸልተኡ ውድባት ክዘውተሩ ተራእዩ። እዚ ድማ መርኣያ ወይ ነጸብራቕ ናይ ኣርባዓታት ፖለቲካ ከም ዝነበረ ዝሰሓት ኣይኮነን። ምንቅስቓስ ሓርነት ኤርትራ ኣብቲ ዝካየድ ዝነበረ ሕድሕዳዊ ጸለመ ርኡይ ኢድ እኳ እንተ ነበሮ፡ እቲ ቀንዲ ኣሳዋሪ ግን ላዕላዋይ መሪሕነት ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ከም ዝኾነ ኣይተሳሕተን። ኩሎም እቲ ዘልዓልዎ ክትዕ ጠቓሚ ከም ዝነበረ ብምርግጋጽ፡ ኣብ ኻልእ ኣጋጣሚ ክራኸቡ እናተተሰፈዉ፡ ነናብ በቦቶኦም ተመልሱ።